

Klinik Eczacılık Nedir?

Prof.Dr.Fikret Vehbi İZETTİN*

Yrd.Doç.Dr.Mesut SANCAR*

Klinik eczacılık, eczacının tüm eczacılık bilgilerini hasta yararına kullanması anlamına gelen bir halk sağlığı bilimidir. Klinik kelimesinden dolayı çoğu zaman hastane eczacılığı olarak algılanan klinik eczacılık kavramı genel olarak “hasta odaklı eczacılık” anlamına gelmektedir. Bu nedendir ki günümüzde klinik eczacılık hizmetleri sadece hastanelerde değil, eczanelerde ve eczacıların görev yaptıkları diğer alanlarda da verilmektedir.

1940’lı yılların başına kadar devam eden geleneksel eczacılık döneminde doğal kaynaklardan mistik ve galenik yöntemlerle ilaç üretimi yapılmaktaydı. Bilim ve teknolojinin ilerlemesiyle bu dönem yerini ilaç sanayinin hızla geliştiği endüstriyel döneme bırakmıştır. 1970’li yılların ortalarına kadar süren bu dönemde her türlü ilaç şeklinin fabrikalarda hazırlanıp ambalajlanması eczacının klasik görevlerinin azalmasına neden olmuş ve eczacıları yeni arayışlara yöneltmiştir. Bu arayışlar sonucunda 1980’li yıllardan beri konuşulan ve kısaca hasta tedavisinde daha etkin bir rol alan modern eczacılık olarak niteleyebileceğimiz “klinik eczacılık” kavramı ortaya çıkmıştır. Sonraki tarihlerde başka ülkeler tarafından da benimsenen klinik eczacılık uygulamalarıyla eczacılara daha fazla iş imkanı sunulmuş ve meslek hakkettiği saygınlığı kazanmaya başlamıştır.

Klinik Eczacının Görevleri

Klinik eczacı; eczacılık fakültelerinden farmasötik ve biyomedikal eğitim göyerek mezun olmuş, uzun süre klinik staj yapmış ve klinik eczacılık hizmetleri veren eczacıdır. Klinik eczacıların üstlenmeleri gereken bazı görevleri vardır. Bunlar:

- Hasta eğitimi
- İlaç danışmanlığı
- Hasta profili oluşturma
- İlaç düzeylerinin izlenmesi
- Damar içi solüsyonlarının hazırlanması ve hastaya sunumu
- Hastanelerde ilaç alım ve dağıtım sistemlerinin yürütülmesi

- Klinik farmakokinetik hizmeti

- İlaç etkileşimlerinin önlenmesi

Her geçen gün artan ihtiyaçlar doğrultusunda bu görevlere yenileri de eklenmektedir. Özellikle ABD gibi klinik eczacılığı uzun yıllardır benimseyen ve yukarıda bahsettiğimiz hizmetleri rutin görevler haline getiren ülkelerde son yıllarda uygulanmaya başlanan onkolojik eczacılık, geriatrik eczacılık, radyofarmasi, lipit, antikaugulan, hipertansiyon, diyabet, astım gibi kronik hastalıkların eczacı tarafından izlendiği tedavi klinikleri de gün geçtikçe daha yaygın hale gelmektedirler. Bilim Dalımızda yürütmekte olduğumuz tezlerin araştırma konuları özellikle yukarıda adı geçen alanlarda uzman yetiştirmeye yönelik olarak seçilmektedir.

Klinik eczacıların son yıllarda ilgilendikleri alanlardan biri de Farmakoekonomi’dir. Farmakoekonomi bir farmasötik ürünün maliyet ve etkinliğinin bir başka farmasötik ürünün ki ile karşılaştırılması yada ilaçla tedavi maliyetlerinin toplum ve sağlık açısından tanımlanmasında kullanılan bir analiz yöntemidir. Farmakoekonomik analizler ile karar vericiye uygun tedavi alternatifleri arasında en uygun olanını seçebilme imkanı sunulmaktadır.

Günümüz eczane işletmeciliğinde ilacın raftan alınıp hastaya verilmesiyle eczacının işi bitmemelidir. Hastanın tedaviye uyuncunu ve dolayısıyla yaşam kalitesini artırmak için hastayı ilaçları konusunda ayrıntılı olarak ve gerekirse yazılı yöntemlerle bilgilendirmeli, hastanın sağlık sorunları konusunda doğru bir yol gösterici olabilmeli, hastaya uygun seçenekler sunabilmeli, danışmanlık yapabilmeli, hastanın kişisel ve medical bilgilerinin yer aldığı bir hasta profili oluşturabilmeli ve tedavisini izleyebilmelidir.

Son yıllarda sıkça gündeme gelen ve klinik eczacılıktan farklı bir kavram olduğu sanılan “farmasötik bakım”ın aslında 1976 yılından bu yana klinik eczacılık eğitimi ile kazanılan bilgi ve becerilerin farmasötik hizmet olarak hastaya sunumunu kolaylaştırmak amacıyla ortaya atılmış bir kavram olduğunu görüyoruz. Farmasötik bakım; hastanın yaşam kalitesini arttırmak amacıyla, be-

lirlenmiş olan terapötik sonuçlara ulaşılabilmesi için eczacının doğrudan sorumluluk alması ve ilaçla bakım sağlamasıdır

Klinik Eczacılık Eğitimi

Klinik eczacılığın doğuş yeri olarak kabul edilen Amerika'da klinik eczacılığın eğitim süresi 6 yıldır. İlk 2 yılını fakülte öncesi temel eğitim oluşturmaktadır. Eczacıya giriş niteliğindeki bu 2 yıl içinde öğrenciler fizik, kimya, biyoloji, matematik, istatistik gibi dersleri tamamladıktan sonra eczacılık eğitimine hak kazanabiliyorlar. 4 yıllık eğitimleri süresince öğrencilere, klinik eczacılık hizmetlerini yerine getirebilecekleri bir eğitim verilmektedir. Bu eğitim sisteminde göze çarpan önemli unsurlardan biri laboratuvar saatlerinin oldukça az olması ve bunlardan boşalan saatlerin eczane ve hastane uygulamalarıyla doldurulmuş olmasıdır. İlaç kimyasının bile vaka örnekleri üzerinden anlatıldığı bu eğitim modelinde öğrenciler hasta odaklı yoğun bir eğitim alarak ve yaklaşık 9 ay gibi bir süre (son sınıf rotasyonları) klinik staj yaparak klinik eczacı olarak mezun olurlar.

ABD'nin yanı sıra başta İngiltere ve Hollanda olmak üzere bir çok Avrupa ülkesi, bazı Asya ve Afrika ülkeleri de eczacılık eğitim programlarında klinik eczacı yetiştirmeye yönelik ders ve hastane uygulamalarına yer vermişlerdir.

Ülkemizde Klinik Eczacılık

Ülkemizde klinik eczacılığın tarihçesi, 1991 yılında ilk olarak Marmara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi bünyesinde açılan Klinik Farmasi Yüksek Lisans programına dayanmaktadır. Takip eden seneler içinde doktora programı açılmış, bilim dalı kurulmuş ve 1995 yılından itibaren de 4. sınıf öğrencilerine teorik ders olarak okutulmaya başlanmıştır. Bu alanda öncülük yapan fakültemiz 2000 yılında bir ilke daha imza atmış ve 3. sınıftan itibaren öğrencilerin hastanede klinik uygulamalar yapabilmelerine imkan tanıyan program değişikliğine gitmiştir. Hastanenin dahiliye, pediatri, cerrahi, eczane ve laboratuvar bölümlerinde bulunan öğrenciler uzman doktor ve klinik eczacılarla birlikte hasta ziyaretlerine katılmakta, bu uygulamalar sayesinde klinik eczacılığın prensiplerini daha iyi kavrama ve ilaçla hastalık arasındaki ilişkiyi daha yakından görme şansına sahip olmaktadır. Marmara Üniversitesinin yanı sıra Ankara Üniversitesi'ndeki Klinik Eczacılık Tezsiz Yüksek Lisans Programı ve Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi 4. sınıf progra-

mında yer alan klinik eczacılık dersi, konunun ülkemizde de yayılmaya başladığının bir kanıtıdır.

1991 yılından beri M.Ü Sağlık Bilimleri Enstitüsü'ne bağlı olarak yürütülen Klinik Eczacılık Yüksek Lisans Programı'ndan şu ana kadar 12 uzman eczacı mezun olmuş ve önümüzdeki 2 ay içinde 3 uzmanın daha mezun edilmesi planlanmıştır. Programın yoğunluğu ve tez hazırlama zorunluluğu nedeniyle sınırlı sayıda yetiştirilebilen klinik eczacıların sayılarını artırmak amacıyla 2003-2004 Eğitim-Öğretim yılından itibaren tezsiz yüksek lisans programı açılmıştır. Programa kayıt koşulları ile ilgili ayrıntılı bilgi Bilim Dalımızın 0 216 346 40 60 numaralı telefonundan alınabilir.

Klinik Eczacılık Örgütleri

Klinik eczacılığın tanıtılması, klinik eczacılık uygulamalarının yaygınlaştırılması, konuyla ilgili toplantı ve kongrelerin düzenlenmesi amacıyla kurulmuş olan klinik eczacılık dernek ve birlikleri bu alanda hizmet vermeye devam etmektedirler. Uluslararası çevrelerce de tanınan bu örgütlerden bazıları şunlardır. Merkezi Hollanda'da bulunan Avrupa Klinik Eczacılık Derneği, İngiltere Klinik Eczacılık Birliği, Amerikan Sağlık Sistem Eczacıları Derneği.

Ülkemizde de aynı amaçlara hizmet etmek amacıyla 1998 yılında kurulmuş olan Klinik Eczacılık Derneği henüz büyüme aşamasında olup, ülkemiz için yeni bir konu olan klinik eczacılığın tanınması ve eczacılara yararlı olabilecek eğitim programlarının düzenlenmesi için çalışmalarını sürdürmektedir. Klinik eczacılığın bir halk sağlığı dalı olması nedeniyle dernek, konuya ilgi duyan ve bu alanda çalışmak isteyen herkesi üyeliğe kabul etmektedir. Dernek ile ilgili ayrıntılı bilgiye www.klinikeczca.org adresinden ulaşabilirsiniz. Klinik Eczacılık Derneği bugüne kadar 'klinik vizyon, üst solunum yolu enfeksiyonları, farmakoekonomi, klinik eczacılık ve farmasötik bakım temelleri' konularında sürekli eğitim programları gerçekleştirmiştir.

Yazımızda sizlere klinik eczacılık kavramını ana hatlarıyla tanıtmaya çalıştık. Klinik eczacının üstlenebileceği başlıca rolleri daha sonraki yazılarımızda ayrıntılı olarak tanıtmaya devam edeceğiz.

***) Marmara Üniversitesi, Eczacılık Fakültesi, Klinik Eczacılık Bilim Dalı.**